

VOGELS

in mythen en legenden.

Het is mij niet bekend of er in de internationale bibliotheken werken bestaan, waarin uitsluitend de plaats van het dier in het leven - de historie, het geloof (bijgeloof) - van de mens is zichtbaar gemaakt. In vrijwel alle mythen en legenden van de volkeren neemt het dier - en dus ook de vogel - soms een belangrijke plaats in. Ik zal trachten, gebaseerd op de weinige bronnen waarover ik beschik, dit aan te tonen.

De Noord-Amerikaanse Indianen. Hun verendracht heeft al direct alles met vogels te maken. Maar men vond in verschillende Indiaanse gebieden, bv in Zuid-Wisconsin, door mensenhanden gebouwde terrassen, heuvels van zo'n 100 voet hoog en soms 300 voet in doorsnee, Mounds genaamd, meest dieren voorstellend, waaronder de Arend en andere vogels, soms met uitgestrekte vleugels, met een spanwijdte "van soms 32 engelse ellen". De heuvels bleken meestal begraafplaatsen te zijn. Onder de vogels werd de Arend het meest vereerd. Van zijn veren maakten men de oorlogsvlag en zijn opgestopte huid (balg) was aanwezig waar werd vergaderd. Het dragen van de Arendsveer werd slechts aan de sterksten toevertrouwd. Sommige stammen vereerden de Arend als een godheid. Werde de regengod aangeroepen, dan werden vier Arendsveren gedragen, die dan de vier windstreken symboliseerden. Ook hier was de uil het symbool der wijsheid, maar een enkele stam zag hem ook als "een metgezel van de God van de Dood". De medicijnman gebruikte de Uil graag als zinnebeeld van wijsheid en broederschap en er waren dan ook weer stammen, die de Duif als een heilig dier beschouwden.

Uiteraard houd ik voor De Korhaan voortdurend de "vogellijn" in het oog. De vele andere dieren blijven buiten beschouwing.

De Blauwe Gaai, dat was voor sommige stammen een boosaardige godheid. "Een onstuimige pocher, een intrigant en een onheilstichter". Hij werd een clown onder de goden genoemd. Deze godheid heeft van bovennatuurlijke wezens de gedaante van een gaai gekregen, omdat hij in een schietwedstrijd hun verkiezer was en hem werd een vloek uitgebracht door het geluid, waarmee hij zich als een slecht voorteken zou aankondigen.

Nu staat ook geschreven, dat deze Gaai een ouder broertje had. Dat was het Roodborstje die voortdurend bij hem in de buurt is om hem verwijten te maken over zijn boosaardige streken. De Blauwe Gaai werd zo bij sommige stammen de meest geplaagde vogel.

De Kraanvogel speelt dan opeens een rol bij de ontvluchting van de feeën. Om kort te zijn: een paar feeën waren uit de lucht gevallen in een hoge boom en konden daar niet uit. Tevergeefs riepen ze de hulp in van de vogels. Tenslotte werd Lox, de veelvraat en de slimste onder de dieren, te hulp geroepen. Chantage speelt hier dan ook al weer een rol, want slimme Lox wil alleen helpen, als de feeën beloven naar zijn verblijf mee te gaan.

Zij beloven dit en denken intussen toch aan ontsnappen. Ze maakten een magische haarstreng in de takken en toen Lox de feeën aan de grond had, werd hem verzocht die haarstreng nog even te halen, waarin hij verstrikt geraakte en er een voersprong ontstond. En dan komt de Kraanvogel.

Intussen maakten andere dieren het Lox moeilijk om snel tot de achtervolging over te gaan en de feeën kwamen voor de brede rivier, waar een Kraanvogel veerman was. Een der feeën zong een lied over zijn mooie lange benen en zijn zachte veren en zo werd door vleierij de Kraanvogel tot speed aangezet. De vogel zorgt dan later dat Lox in de rivier verdrinkt.

Zoals de Arend voor de Indianen het symbool is voor kracht en macht, zo was hier de Kraanvogel de helper van de mens, die mede hielp het kwaad te bestrijden, hetgeen ook weer blijkt, hoe een jonge strijder werd bijgestaan door een Arend en een Schreeuw-kraan, die hem een been uit zijn vleugels schónk, als een oorlogsfluit, om zijn vijanden schrik aan te jagen.

Zo is er hier ook sprake van een Witte Reiger, die aan de overkant van de rivier door zes vrouwen was aangesteld om in een kastanjeboom te waken over de zeer kostbare kastanjes. Een jongen kreeg de taak van de kastanjes te stelen en bereikte voorzichtig de overkant van de rivier. Hij had speciale zaden meegenomen waarop de reiger verzot was en bij de boom gekomen stróóide hij deze in het rond. Terwijl de reiger gretig zaden pikte, nam de jongen zijn kans waar, tot de vogel het begreep en alarm maakte, waarop de vrouwen met strijdnokten de dief te lijf gingen, die met een kostbare buit wist te ontsnappen.

We zien in dit verhaal een zaadetende reiger.

Nu is bij de Dakota-Indianen Ictinike de zoon van de Zonnengod, die op een dag tijdens een vermoeiende tocht een buizerd vroeg of deze hem op zijn rug wilde dragen, hetgeen de sterke vogel direct toestond. Maar het dier had slechte bedoelingen en liet hem in een grote holle boom vallen, waarin hij hem gevangen hield. Toen op een dag jagers hun kamp onder de boom hadden opgeslagen, liet hij de staarten van wasbeerhuiden, waarmee hij gekleed was, ~~mar~~buiten hangen. De jagers besloten de "wasberen" te vangen, maar ontdekten tot hun schrik dat het een mens was en sloegen op de vlucht. Ictinike hield zich dood. Maar toen kwamen de vogels, Arenden, Raven en Eksters op hem af om hem te verslinden. En ook de Buizerd wilde aan dit maal deelnemen, waarop Ictinike zich zó kwaad maakte, dat deze de vogel de veren van zijn scalp rukte. En dat zou dan de oorzaak zijn, dat de buizerd vrijwel geen veren op zijn kop zou hebben, aldus het verhaal.

Als we weten, dat deze verhalen vaak ontsproten zijn tijdens de prilste tijden in het bestaan van de mens, dan zien we in ieder geval ook reeds onze bekende vogelnamen genoemd.

Ictinike deed ook eens een beroep op de IJvogel, die in de rivier onderdook en een maal vis voor hem ving. Een conversatie van een Kraai met een zalm behoort ook al niet tot de onmogelijkheden. Een magische vogelveer heeft dan bijvoorbeeld opeens de kracht, om een krijger tegen woeste verscheurende dieren te beschermen. En veel liefelijker is dan het verhaal, waar de rook uit een Indianenpijp in witte Duiven veranderde.

Ergens komt dan ook de Specht naar voren. Blauwe Gaai en broertje Roodborst ontdekten tenminste eens een bovennatuurlijk wezen die met een lange snavel hout had gespleten en toen een groot vuur ontstak. En nog duidelijker, waar Sín de gedaante van een enorme specht aannam. Dan komt ook ergens nog de diefstal van de Raaf aan het licht.

Interessant is wel een volgende keer te zien, hoe ook andere vogels, en soms ook dezelfde, in andere landen een rol spelen in het leven van de mens.

Tenslotte wat voetnoten, in deze literatuur aangetroffen.

- Arend. In NoordAmerika is ook de Steenarend (*Aquila chrysaëtes*) van Europa en Azië inheems. De Kaalkop-Arend (*Haliaeetus leucocephalus*) is het nationale embleem van de V.S. Een vogel - hier vermeld in 1928 - die toen al sterk was afgenomen. De Arend staat nauw in verband met de mythologie en het totemisme van de Indianen.
- Blauwe Gaai (*Cyanurus cristatus*) is de meest bekende onder de Gaaiensoorten in N.-A.
- De Blue bird is in de Indianse folklore de lentebode.
- De Amerikaanse Raaf wordt, vergeleken bij de Europese (*C. corax*) niet zelden als een afzonderlijke soort beschreven (*C. carinivorus*). Omstreeks 1928 zou deze raaf alleen nog in het Westen van Amerika voorkomen, zo ook een andere raafsoort, de *C. cryptoleucus*.

(Zie vervolg voetnoten op pag. 15)

K. ten Haken

Goudvink	3 ♂ + 1 ♀	13-11-71	Limitische heide	P. Schoorl
	1 ex.	14-11-71	Laarder heide	D.A. Jonkers
	2 ♂ + 1 ♀	23-11-71	Huizer Eng	P. Schoorl
	6 ex.	28-11-71	Goois Kinderziekenh.	"
	1 ♂ + 1 ♀	4-12-71	Schaep en Burgh	S.H. Poelstra
	20 ex.	5-12-71	IJsselmeerkust Nrd.	P. Vos
	1 ex.	5-12-71	Laarder Wasmear	P. Schoorl
	1 ex.	12-12-71	Gooilust	V.W.G.'t Gooi
	4 ♂ + 3 ♀	24-12-71	Westerheide	P. Schoorl
	3 ex.	27-12-71	Tafelbergheide	"
Kneu	1 broedgev.	1971	Kortenhoeft	K.J.N. H'sum
Vink	28 "	1971	"	"
Putter	8 ex.	4-12-71	Nw. Loosdrecht	A. Bode
	100 ex.	27-12-71	Egelshoek	"
Groenling	7 broedgev.	1971	Kortenhoeft	K.J.N. H'sum
Ringmus	50 "	1971	"	"
Heggemus	33 "	1971	"	"
Geelgors	4 ex.	27-12-71	Huizereng	P. Schoorl

-. - . - - . - .

De WADDENZEE

Het is alweer een aantal weken geleden toen de nieuwslezer, dachten we, het bericht doorgaf, dat de dam - van Ameland naar het vaste land en die 50 miljoen zou gaan kosten - niet wordt aangelegd, omdat....naar berekening het 150 miljoen zou gaan worden. Het zit hem dus in die 100 miljoen meer, dat die dam er niet komt. In ieder geval dus niet in de adviezen van wie allemaal niet, die de Waddenzee als ongerept natuurgebied willen behouden? Een toch nog grimmige gedachte, want als dat geld er nu later wel weer eens komt?

.....

Voetnoten bij: Vogels in mythen en legenden.:

- In het Buizerd-verhaal (Buizerd met kale kop) blijkt bedoeld te zijn de kaalkoppige gier (*Cathartes aura*) ook wel Turkey buzzard genaamd.
 - Roodborstje (*M. migratoria*) en heet in Amerika "Robin", evenals het Europese Roodborstje, maar behoort tot het lijstergeslacht *Merula*. Voedt zich met insecten, wormen en bessen.
 - Schreeuwkraan (*Grus Americana*) is in N.A. de fraaiste onder de Kraanvogels. Zijn statige, vaak onbewegelijk en ernstige houding aan een rivier- of meercever hebben hem in de Indianenfolklore tot een veerman gemaakt, die in angst verkerende mensen over het water brengt en soms ook slechtvliegende vogels, welke laatste taak bij de Warrau-Indianen van Guyana wordt overgenomen door de kraanral. Misschien kom ik later bij mythen en sagen van West-Indië hierop even terug.
 - Specht, in O. delen van N.A. de veel voorkomende en in meerdere variëteiten is *P. villosus*. In de W. delen zouden andere variëteiten voorkomen. Wordt ook nog genoemd: de Arizona-specht (*P. arizonae*), de Californische specht (*Melanerpes formicivorus*), de Canadese specht (*P. canadensis*) en noordelijker de Amerikaanse specht (*Picoides americanus*). Dit zouden de meest voorkomende spechten zijn.
 - Uil (*Bubo virginianus*) is een grote hoornuil, verwant aan de Eur. Oehoe, (*Strix cinerea*) is een grote grijze uilensoort, die het verst noordelijk voorkomt. In holen van de prairiehonden leven ook gronduil (Spectyto *culinaria*). Dan zou in de V.S. de naam "schreeuwuil" gesteld kunnen worden voor de grijze ooruil (*Speotyto cunicularia*) ook wel met rode of roodgekleurde variëteiten en die meer schreeuwt dan krijst.
- Wegens gebrek aan ruimte nog enige aanvullingen hierop in volgende Korhaan. Deze gegevens verzamelde ik uit oude boeken, zodat wellicht ornithologisch er sindsdien iets anders is komen te liggen. Het zou weer interessant kunnen zijn dit te vernemen. th.